

було однією з характерних тенденцій розвитку української преси, визначало повною мірою її якість. Вагомість публікацій української військової журналістики полягала у компетентному формуванні громадської думки. Загалом можна вважати, що українська журналістика створила таку громадську платформу, без якої подальше військово-політичне будівництво в Україні було б неможливим, а громадські взаємини не мали б сталого зв'язку. Загалом відзначимо, що, як свідчить історія та проблеми сьогодення, без сильної, добре підготовленої та оснащеної армії та преси як органу пропаганди повноцінне існування держави не можливе. Українська журналістика періоду 1914–1918 років повинна стати фундаментом військової преси сьогодення в плані пропагандистської та просвітницької роботи, висвітлення бойового вишколу, патріотизму та національної свідомості.

Сова А.О., к.і.н., доцент
ЛДУФК

ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ БОЙОВІЙ УПРАВІ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У роки Першої світової війни, коли Галичина стала одним із основних воєнних театрів на сході Європи, Іван Боберський (1873–1947), як чимало свідомих українських діячів того часу, з головою поринув у вир національно-визвольної боротьби українського народу. 2 серпня 1914 р. він разом із Костем Левицьким, Михайлом Павликом, Миколою Ганкевичем, Степаном Бараном, Миколою Балицьким, Іваном Кивелюком, Миколою Лагодинським, Михайлом Лозинським, Теофілєм Меленем, Володимиром Темницьким, Кирилом Трильовським, Володимиром Старосольським, Льонгином Цегельським став творцем Головної Української Ради (ГУР) у Львові. У компетенцію цієї міжпартійної організації українців Австро-Угорської імперії входило створення українських військових формувань та визначення загального напрямку української політики в роки Першої світової війни. 5 травня 1915 р. ГУР було перетворено в Загальну Українську Раду (ЗУР). Такий крок був зумовлений процесом консолідації українських політичних організацій земель, які перебували у складі Російської та Австро-Угорської імперій. До складу ЗУР увійшов 21 представник від Галичини, 7 – від Буковини, а також 3 члени Союзу Визволення України. Успішність діяльності ЗУР забезпечували п'ять секцій: 1) правно-політична; 2) економічна; 3) культурна; 4) пресова; 5) еміграційна. ЗУР ставила за мету "вказувати головні лінії в економічних і

культурних справах українського народу австрійської України”. Будучи членом ЗУР, Іван Боберський працював до листопада 1916 р., аж до втрати впливів цієї організації на український політичний рух.

При ГУР створено військову колегію у складі Теодора Рожанковського, Михайла Волошина, Степана Шухевича і Дмитра Катамая. 3 серпня 1914 р. колегія отримала назву “Генеральний Штаб”. Австрійська влада не дозволила використання цієї назви. Тому її перейменували на Українську Бойову Управу (УБУ), яка стала організаційним та координаційним центром Легіону Українських Січових Стрільців (УСС). До УБУ ввійшли представники ГУР, Українського Січового Союзу і “Сокола-Батька”: секція акції: начальник – Теодор Рожанковський, заступник начальника – Дмитро Катамай, члени: д-р Михайло Волошин та Михайло Генік; від секції організації: голова – д-р Кирило Трильовський, заступник голови – д-р Степан Шухевич, члени: д-р Кость Бірецький, Іван Боберський, Дмитро Вітовський, Сень Горук, Володимир Темницький. 7 серпня 1914 р. УБУ опублікувала звернення “До українського народу”, в якому містився заклик вступати до лав УСС. У серпні 1914 р. УБУ перебувала у Львові, а з початку вересня – у Відні. В 1914–1915 рр. її очолював Кирило Трильовський, а у 1917–1918 рр. – Степан Смаль-Стоцький.

Іван Боберський, будучи членом та скарбником УБУ, проводив титанічну працю. Зокрема, брав участь у вирішенні різних важливих питань: однострої, українські військові підручники тощо. 2 серпня 1914 р. на засіданні УБУ жваво обговорювалася назва української військової формації. Іван Боберський обстоював назву “Українські Стрільці”, був навіть проєкт, щоби стрільців назвати “Січові Соколи” або “Сокільські Січі”. Однак з цим не погодився Кирило Трильовський. У результаті дискусії було обрано назву “Українські Січові Стрільці”.

Із створенням Легіону УСС гостро постала проблема забезпечення його усім необхідним. Іван Боберський, як віддана справі людина і скарбник УБУ докладав усіх зусиль, щоб належним чином виконати це та інші завдання. В його записнику за 1914 р. зафіксована сума видатків на Легіон УСС – 40 тисяч корон. За ці гроші купували “харчі, баняки, їдунки, солому, однострої, червики, ремні до крісів”. Траплялося так, що зібраних коштів не вистачало для покриття всіх потреб. Тому нерідко Іван Боберський давав гроші із своєї кишені. Також фінансово він допомагав стрільцям. Наприклад, яскравий епізод про це зафіксований у його записнику: “8. VIII. 1914 р.: харч для стрільців в Гаях в дні 9/8 і 10/8 (Ст. Фенюк підняв) 120 корон. Я дав свої гроші. І. Боберський”.

Важливими у вишколі УСС були військові підручники та література. Іван Боберський хотів, щоби в Легіоні УСС створили “Український військовий кружок”, метою якого було продукування української військової літератури. З цією метою він закупив понад десять фахових

підручників іноземних армій того часу і надіслав їх Грицю Коссаку. Однак з цієї ініціативи практично нічого не вийшло. Максимум на що спромігся Легіон УСС – випуск українського підручника Богдана Гнатевича про ручну гранату.

З 1915 р. УБУ УСС займалася в основному пропагандистською, видавничою і харитативною діяльністю. При Бойовій Управі діяла Пресова Кватира. Її створення підтримав І. Боберський. Завдяки йому з фондів УБУ виділялися всі необхідні кошти для нормального функціонування Пресової Кватири. До її роботи було залучено Ю. Буцманюка, М. Гайворонського, Л. Геца, М. Голубця, В. Дзиковського, І. Іванця, Р. Купчинський, О. Куритаса, Л. Лепкого, А. Лотоцького, Т. Мойсейовича, О. Назарука та інших письменників, журналістів, митців. Управа видала низку публікацій про УСС, влаштувала виставки, збирали світлини, документи, мистецькі й літературні твори про стрільців.

Упродовж Першої світової війни до УБУ звідусіль потрапляла інформація та різні матеріали про діяльність УСС. Зібрані матеріали, після скрупульозного опрацювання, Іван Боберський розподіляв за різними часописами: “Діло”, “Свобода”, “Світ”, “Вісник Союзу Визволення України” та ін. Частина матеріалів з’явилася у виданнях УБУ. Завдяки Іванові Боберському світ побачили книги “Наші Стрільці в рік по Шевченківським здвизі 28 червня 1914.” (Накладом Української Боевої Управи, Відень, 28 червня 1915 р., бібліотека УБУ, ч. 1), “Збірник пісень УСС” та ін. Крім того, з ініціативи Івана Боберського УБУ видавала відзнаки, польові листівки, поштові марки та пропагандивні наліпки з метою збору коштів до Скарбу УСС. Польові листівки УСС, наклад яких становив 1 мільйон примірників (!), стали дієвим засобом популяризації політичних ідей і завдань Легіону. Вони набули широкого розповсюдження серед січового стрільцтва.

Іван Боберський збирав документи, фотоматеріали та спогади про діяльність УСС. Завдяки йому зібрано унікальний архів, який містив близько 3000 світлин з життя українських добровольців. Ось що з цього приводу писав він у своєму “Щоденнику”: “Для світличців написав я особний правильник, щоб знали свої права й обов’язки й уміли удержати “світлинне поготівля”. Потрібні є світлини для видавництва, щоб вої Легіону перейшли в будучі часи і дали заохоту українській молоді. Скляні плити із знімками привозили світличці до “Боевої Управи” у Відні і побирали там через мене все, що потребували до роблення світлин. [...] Світлина без дня, місяця і року тратить на вартости. Знімок з дійсних боїв бракує. Тяжко наражатись на смерть ворожих куль, щоб придбати знімки з наступу свого або ворожого війська. Рукопашного бою не зловив ніхто. Треба би йти до штурму не з крісом,

але з світлинним приладом. Замало маємо сміливців, а також замало малярів і письменників”.

Документи Легіону УСС та воєнні пам'ятки, зібрані у Відні зусиллями Івана Боберського, неодноразово експонувалися у Відні та Львові. Великий успіх мала стрілецька виставка в Національному музеї у Львові з 15 вересня до 31 жовтня 1918 р. по вул. Мохнацького (тепер вул. М. Драгоманова). За 47 днів її відвідали 2028 осіб. Ці та інші заходи давали можливість ознайомити широку громадськість з національно-визвольною боротьбою українського народу в роки Першої світової війни.

Гозуватенко Г.О., к.і.н., с.н.с.
АСВ

РОЛЬ ВІЙСЬКОВИКА МИРОНА ТАРНАВСЬКОГО В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Багатолітній досвід існування збройних сил та їх участь у війнах, зокрема найбільш масштабних у ХХ ст., красномовно свідчать, що жодна армія, незалежно від рівня її боєздатності, не може досягати перемог без фахово підготовлених і досвідчених воєначальників, які її очолюють. Лише армії завжди визначають генералітет і офіцерський корпус – становий хребет війська, який концентрує історичний військовий досвід, національні військові традиції, зберігає спадкоємність поколінь. Більшість з них пройшли гарт у вогні Першої світової війни, коли у збройні визвольні змагання 1914 р. вступила перша за останні століття національна військова формація – Легіон Українських Січових Стрільців (УСС), який був утворений на західноукраїнських землях і дав Україні визначних військових діячів. Почесне місце серед них посідає активний учасник українських національно-визвольних змагань 1914–1920 рр. командувач 100-тисячної Галицької армії, генерал-четар Мирон Омелянович Тарнавський (1869–1938).

Початок Першої світової війни застав Мирона Тарнавського у Золочеві, який став базою фронтових постачань, там містилися лікарні і командування військ, по селах стояли німецькі війська, австрійців у цьому напрямку було небагато. Бойовий підрозділ М. Тарнавського було висунуто на передові позиції. Він взяв участь у воєнних діях на відтинку фронту Залізці – Зборів на Тернопіллі. Саме тут відбувся бій під Ярославичами біля Олієва, в якому австрійські військові сили зупинили російські частини і перейшли у контрнаступ. Бій під Олієвом, де були використані кінні з'єднання, зазначимо, вважається зразком військового мистецтва, що виявила австрійська армія на початковому етапі війни. Підрозділ під командуванням М. Тарнавського відзначився також у боях під Красним, Буськом,